

ségben a nemzeti érzés és az öntudat. A nemzet önmagába szállt és a fájdalmas esztendőkből sok hibáját ismerte fel és tanulságokat vont le, maga számára jövőjét illetőleg. Belátta, hogy a parasztság, amellyel a lengyel nemesség a korábbi időkben alig foglalkozott, értékes erőforrása a lengyel-ségnek és ezért fokozott buzgalommal fordult a föld szegény népe felé, igyekezve annak műveltségét emelni, a parasztot mindarra megtanítani, amire az adott viszonyok között szüksége volt, vagy szüksége lehetett. Így sikerült a parasztságban felébreszteni a nemzeti érzést, és közelebb hozni azt a nemességhez, valamint a polgári osztályhoz, amelyek számára eddig idegenek voltak. Az orosz kormány viszont több évtizedes elnyomó politika gyakorlása után kénytelen volt beismerni, hogy elgondolása a lengyel kérdésben elhibázott volt. Nemcsak nem tudta megtörni a lengyeleket, bár minden hatalmi eszköz rendelkezésére állott, hanem akarata ellenére is elérte azt, hogy a lengyel társadalom különböző osztályai egymáshoz közelebb jutottak és az egyesületek a nemzeti érzésben és a hazá szeretetésben. Az újjáalakult és a hazaszeretetésben egyesült lengyelség olyan tényezővé vált később, magában a cári birodalomban is, mellyel a mindenkori kormányoknak számolniuk kellett.

A 75 évvel ezelőtt lezajlott lengyel forradalom egyike azoknak a megmozdulásoknak, amelyekkel nemcsak a múlt század derekán, hanem a világtörténelem minden korszakában élni akaró nemzetek szabadságukat kívívni igyekeztek. Voltak olyan népek, amelyek felmorzsolódtak, amelyeket a hullámok örökre maguk alá temettek. Másokban meg volt az akarat és az a hit, amelynek ereje akadályokat nem ismer. Kudarc, avagy vereség az ilyen nemzetet, mely mint ember harcol jövőjéért, megtántorítani, vagy letörni nem tudja. Ha balsors üldözi, nem csügged, hanem bízik saját őseréjében és szebb jövőjében. Magába száll, önmagát okolja, saját hibáit igyekszik felismerni és kiküszöbölni.

Nem találhatnánk erre szebb példát a dicsőséges lengyel nemzetnél, mely az elmúlt századokban a sors csapásait oly gyakran osztotta meg velünk. Ime az 1863. évi forradalom, amelynek évfordulóját most ünnepelték a Visztula partjain, szomorú következményeivel javára vált a nemzetnek, kemény egységbe tömörítette azt és megszüntette a széthúzást, mely feldarabolását okozta. A kudarcba fulladt forradalmak és a nyomukban fellépő súlyos elnyomás megacélozták a nemzet fiait és megteremtették az egységet ott is, ahol az addig volt meg. Ettől kezdve a lengyel nemzet sorsa töretlen vonalban ível felfelé, amíg a felszabadító, századunk egyik legnagyobb fia, Pilszudski József ki nem tüzi a fehér sassal ékes lobogót Varsó, Poznan és a krakói Wawel ormaira.

CSONTVÁZ VAN BENNED IS.

*Hogyha már van szemed,
próbálj meg — látni is:
jobb kézzel integet,
bal kézzel rádtalál.
S mentséged bármi is,
csak elér a halál.*

*Ne hidd, hogy megmaradsz.
Jól tudja tested is:
száz év: az egy arasz,
tiz év: csak pillanat.
Csontváz van benned is
s az Isten learat.*

Ifj. Gyököcssy Endre.